

z naslednjo nedvomno premišljeno dvoličnostjo: »Slovo od mladosti« je izšlo v prvem zvezku Čbelice v aprilu 1830. Samo zaradi informacije... in ne da bi ugotavljal kako odvisnost, razen slučajne, navajam, da je Leopardi napisal pesem 'Silviji'... 19. in 20. aprila 1828, 'Spomine' pa med 26. [v knjigi je tu izpadlo: avgustom] in 12. septembrom 1829.« Tako torej navaja pri Prešernu letnico *objave* »Slovesa« (1830), pri Leopardiju pa letnico *nastanka* njegovih dveh »posnemanih« pesmi (1828, 1829), s čimer se vsaj manj kritičnemu bralcu sugerira možnost dejanskega vpliva, samo da je piščeva formulacija na tem mestu sicer previdna ter na tak vpliv le nekako namiguje (»slučajna odvisnost«!), zato pa se na koncu knjige ta Prešernov »vir« spet odkrito registrira. V seznamu, naslovljenem »Italijanski avtorji, ki jih je Prešeren posnema«, na str. 250 namreč beremo — pač kot »definitivni« izsledek — pod točko 3: »Leopardi Giacomo v [zbirki] Canti in posebej v [pesmih] Silviji, Spomini in Aspasia, in morda tudi v Operette morali.« Toda tudi tu Calvi ne zapiše, da so Canti izšli šele 1831! Pa kaj zato — s svojo tendenčno, najsi literarnozgodovinsko povsem nemogočo konstrukcijo je naš avtor vtihotapil v svojo študijo nov italijanski »vir« Prešernove poezije, dobre štiri strani, ki jih je za to reč porabil, pa so prav tako dobiček za knjigo, uperjeno bolj v učinek s samim obsegom in količino mobiliziranih virov kakor pa s kritičnim razborom in stvarno dokumentacijo. Vendar pa sodi obravnavani primer z Leopardijem že med skrajnosti piščeve metode, medtem ko so ostali italijanski avtorji, ki se z njimi srečujemo v njegovi študiji, pritegnjeni v mejah realnih možnosti ali pa gre za imena, ki je njihov delež pri oblikovanju Prešernove pesniške osebnosti že sploh priznan ter je bil v našem prešernoslovju deloma tudi že konkretnije predločen. Pri teh avtorjih pa zbuja pomisleke in ugovore način, kako pisec opredeljuje in odmerja njihove vplive na našega pesnika, nič manj pa tudi vloga, v kakršni se nam neredko prikazuje nesrečni vplivanec.

(Konec prihodnjič)

Boris Merhar

IZBOR JARČEVEGA LEPOSLOVJA

Slovenska literatura iz razdobja med svetovnima vojnama še ni doživela temeljitejše literarnozgodovinske obdelave. Informacije o njej v naših literarnozgodovinskih priročnikih so bodisi zgolj biografske in bibliografske s površnimi in nedomišljenimi oznakami, ali pa so plod osebnih in enostranskih pogledov. Enako slabo poznavanje in neizčiščen odnos do bližnje literarne preteklosti srečavamo tudi v naši kritiki in publicistiki. Temu stanju je krivo pomanjkanje temeljnih literarnozgodovinskih študij in razprav iz tega razdobja in kritičnih izdaj literarnih del. Dobršen del strokovnih študij iz tega razdobja se ukvarja s Prežihovim Vorancem, osrednjo osebnostjo v slovenski književnosti tridesetih let tega stoletja, v katerih prevladuje struja socialnega realizma. Kaj malo pa jih posega v dvajseta leta, v dobo, ki jo označujemo s pojmom slovenskega ekspresionizma in ki je poleg domače literarne tradicije ni oblikoval le vpliv nemške ekspresionistične struje, ampak tudi odmev drugih avantgardističnih evropskih struj pri nas. Še teže kakor študije po-

grešamo kritične izdaje del najpomembnejših slovenskih pesnikov in pisateljev iz dobe med svetovnima vojnama. Veliko število pomembnih literarnih umotvorov iz tega razdobja je raztreseno po revijah in časopisih ali v izdajah, ki jih je že težko dobiti, in so tako nedostopni širši javnosti. V izdaji Zbranih del slovenskih pesnikov in pisateljev je že delno izšlo Zbrano delo Srečka Kosovela, v pripravi pa je izdaja del Prežihovega Voranca. Vendar temeljite kritične izdaje zbranih del pri večini pomembnih ustvarjalcev iz razdobja med svetovnima vojnama iz različnih vzrokov (največ zaradi nedostopnosti rokopisnih virov) še niso mogoče. Zato je priznanja vredno prizadevanje nekaterih naših založb, da s ponatisi pomembnih del in z bolj ali manj komentiranimi izbori iz opusa važnejših ustvarjalcev vsaj začasno zadostijo potrebam po kritičnih izdajah. Vendar pa so te izdaje, zlasti pa komentarji, kaj različne vrednosti. Tozadevna založniška politika je žal premalo načrtna in često vzbuja videz slučajnosti.

Izbor poezije, dramatike in proze Mirana Jarca,* ki ga je izdala Cankarjeva založba, se odlikuje pred podobnimi izdajami iste založbe (Kranjc, Kalan, Brnčič) zaradi večje literarne pomembnosti avtorja, zaradi široke in temeljite zasnove, zaradi obsežnejše spremne besede in zaradi dodane bibliografije del Mirana Jarca. Knjiga zadovoljivo izpolnjuje nalogo, ki si jo je zastavil urednik Bojan Štih, namreč »da bo... vsaj delno predstavila pesnika in pisatelja Mirana Jarca sodobnemu bralcu« (str. 455). Žal da ta »delno«, očitno po krivdi založbe, ni majhnega pomena. Urednik v svoji opombi izjavlja: »Prvotna zasnova te knjige je vključevala tudi Jarčevo kratko prozo, drugo nadaljevanje dramske pesnitve Vergerij in nekatere literarnokritične prispevke« (str. 455). Posledica tega, da je urednik zaradi omejenega obsega knjige moral svoj načrt izpremeniti, je občutna okrnjenost izdaje. Razen nepopolnosti izbora ima knjiga tudi druge pomanjkljivosti, med katerimi je najočitnejša ta, da so ostali teksti brez literarnozgodovinskega komentarja.

Na uvodno mesto v knjigi je postavljen kratek esej Juša Kozaka Na pragu nove sreče in vere, ki skuša v skopih obrisih prikazati bistvo Jarčeve pesniške osebnosti. Sledi izbor Jarčeve poezije. Urednik je izbral najlažjo in hkrati morda najboljšo pot, da se je držal pesnikove lastne presoje in ponatisnil vse tri zbirke v celoti po kronološkem zaporedju. Le na koncu je pod naslovom Pasijonke zbral nekaj Jarčevih pesmi, ki so nastale po zadnji zbirki. Jarčevo dramatiko v knjigi zastopata dramski prizor Ognjeni zmaj in odlomek iz dramske pesnitve Vergerij. Če nam izbor poezije in dramatike ne vzbuja tehtnejših pomislekov, pa tega ne moremo trditi o prozi, ki je v knjigi predstavljena z romanom Novo mesto, daljšo novelo Črni čarodeji in Legendo o Kvirinu. Čeprav je Jarčevo pripovedništvo manj pomembno kakor njegova poezija, je vendar precej obsežno in zlasti po svoji motiviki pomembno izpopolnjuje podobo slovenske ekspresionistične proze, katere glavni zastopniki so Pregelj, Grum in Mrzel. Zato se nam zdi izbor Jarčeve proze v obravnavi knjige na eni strani preskromen, na drugi pa premalo značilen. Da je urednik sprejel v knjigo roman Novo mesto, je povsem upravičeno. Črni čarodeji so sicer značilni, vendar ne sodijo med Jarčeve najboljše prozne tekste. Isto bi lahko rekli o Legendi o Kvirinu. Vsaj eno od teh

* Miran Jarc: Človek in noč. Izbor pesmi, dramatskih prizorov in proze. Izbral, uredil in spremno besedo napisal Bojan Štih. Cankarjeva založba v Ljubljani 1960. 487 + (II) str.

del bi lahko nadomestil izbor Jarčevih črtic. V ožji izbor Jarčeve proze bi sodil tudi roman Črna roža.

Spremna beseda Bojana Štiha je prvi poskus, literarnozgodovinsko opredeliti in ovrednotiti Jarčevo leposlovje. Pisec je razčlenil Jarčev literarni razvoj v tri obdobja, ki jih omejujejo izidi njegovih pesniških zbirk. Prvo dobo označuje izrazit ekspresionizem, drugo prehajanje od kozmične vizionarnosti in subjektivnosti k stvarnim problemom časa, tretja pa je rezultat tega literarnega preorientiranja. Ta razvoj se res jasno kaže v Jarčevi poeziji v idejno-vsebinskem kakor tudi v oblikovnem pogledu. Manj jasen in izrazit pa je v Jarčevi prozi. Zato se je pisec študije pri svoji razmejitvi opiral predvsem na Jarčevo liriko ter je prozo in dramatiko obravnaval le mimogrede in zelo skopo. Opazil je tudi, da so se v Jarčevi poeziji »ohranile vse do zadnjega nekatere stilne in izrazne prvine iz prvega obdobja« (str. 448), da je torej bilo prav ekspresionistično obdobje tisto, ki je dalo osnovni pečat Jarčevi pisateljski fiziognomiji, vendar tega dejstva pri svoji razčlenitvi ni dovolj upošteval. Težko pa je brez temeljitih analiz govoriti o pravilnosti Štihove razčlenitve, vsaj za prozo in dramatiko, lahko pa sodimo o njegovem mnenju, da Jarčeva ustvarjalna razdobja »pomenijo v svojem časovnem zaporedju tudi napredovanje v kvalitativnem pogledu« (str. 434). Ta sodba se nam zdi enostranska, ker upošteva predvsem socialno funkcijo literature. Jarčevo literarno delo očitno kaže, da je bil prav ekspresionistični izraz najustreznejši njegovi občutljivi in razgibani duševnosti. Vkljub tem in podobnim pomislekom pa moramo študiji priznati resno in stvarno prizadevanje, podati bistvene značilnosti Jarčevega literarnega dela in hkrati pokazati njegov odmev med sodobniki.

Že zgoraj smo mimogrede naglasili pomembnost bibliografije del Mirana Jarca, ki jo je sestavila Ana Matko. Taka bibliografija je nujno potrebna pri izdajah izbranih del, ker služi kot orientacija za nadaljnje spoznavanje pisatelja. Žal, da ta bibliografija Jarčevih del ni popolna, kar lahko slutimo že iz seznama pregledanih časopisov. Tako sestavljalka ni pregledala Dolenjskih novic, kjer je Jarc menda že med prvo svetovno vojno objavljajal prevode francoskih in ruskih črtic. Napačno je pripisala Jarcu prevod Wildovih pravljic. Upoštevala tudi ni pesmi in pisem, ki so izšla v Slovenskem zborniku 1945. Kljub temu pa je bibliografija pomembna osnova za študij Jarčevega literarnega dela.

Jože Koruza

NADA GABOROVICH, JESEN BREZ POLETJA

Izpovedni tekst, pisan v prvi osebi, lahko nedvomno izžareva poseben čar; saj neposredno kaže najdrobnejše odtenke avtorjevega čustvenega sveta, mimo tega pa se razkrivata v njem avtorjeva moralna zavzetost in zrelost v odnosu do življenja in ljudi.

Podatki, ki jih preberemo na ovoju knjige *Jesen brez poletja*, nam vzbude pričakovanje prav v tej smeri, saj nam energično zagotavljajo, da avtorica s psihološko zanesljivostjo pripoveduje o mladosti dekleta, ki jo je vojna vihra potisnila v težke preizkušnje.

Nada Gaborovič, *Jesen brez poletja*. Založba Obzorja, Maribor, 1961.